

Tomáš Hunčovský, Konrád Fischer. Život a dílo borovanského probošta, České Budějovice 2021, 379 s.

Posudek na disertační práci

Už od prvních řádek předložené disertační práce si čtenář uvědomí, že Tomáš Hunčovský je člověk přemýšlivý, že k sepsání svého díla přistoupil po důkladném studiu a že ho k práci přivedlo zjevné zaujetí tématem. A také už od těchto prvních řádek až po ty poslední čtenář zjistí, že autor je nejen erudovaným historikem, editorem a znalcem pomocných věd historických, ale i dobrým stylistou.

Ani úvodní upozornění na použitou literaturu a prameny není jen tradičně koncipovaným suchým přehledem, ale kromě jiného Hunčovský přináší výstižný exkurs o osvícenské kritice „mnišství od Pufendorfa, přes Voltaira po Diderota. Zdůvodňuje také svůj zájem o život a dílo Konráda Fischera a poukazuje na mezery v současné „monasteriologii“. Oprávněně, a stejně tak oprávněně píše, že postrádáme větší množství edic barokních pramenů, protože ediční práce vyžaduje velkou trpělivost. K tomu mohu jen dodat, že nejen trpělivost je potřebná, ale nesmí chybět ani náležitá znalost jazyka (jazyků), kterou ovšem Hunčovský ve své práci plně dosvědčuje, a editor také musí počítat s tím, že se jeho jakkoliv náročné dílo nedočká často bouřlivé odezvy.

Tomáš Hunčovský sleduje nejen život a dílo Konráda Fischera, ale zcela v intencích svého protagonisty se věnuje i dějinám borovanského kláštera od jeho založení, přes dočasný zánik v 16. století po první pokus o obnovení činnosti v roce 1631 z iniciativy Ferdinanda III. V této kapitole Hunčovský prokázal, že se orientuje nejen v dějinách 17. století, ale není mu cizí ani problematika středověku a počátků raného novověku. Vlastní Fischerův život před příchodem do Borovan je líčen na podkladě pečlivě shromážděných různorodých pramenů vesměs zahraniční provenience. V souvislosti s jeho příchodem do proslulého kláštera augustiniánů kanovníků v Klosterneuburgu v Dolních Rakousích a tamním noviciátem autor zasvěceně informuje o významu slibů chudoby, poslušnosti a čistoty (s. 31). Později při líčení Fischerovy smrti zjistíme, že slib chudoby dodržel zcela bez výhrad, ale s poslušností se dostal do rozporu ještě v Klosterneuburgu. Stalo se tak poté, co se jej představený rozhodl vyslat do Borovan (stejně se zachoval i jeho kolega). Fischer argumentoval, že se nechce odloučit od klosterneuburské knihovny ... Nelze se ani příliš divit, že se nechtěl vypravit ze slavného kláštera poblíž sídelního města do neznámé, byť nedaleké země, donedávna kacířské, kde se mluví jemu neznámým jazykem. Poseděl si kvůli této neposlušnosti měsíc v klášterním karceru a poté své mínění změnil. Nejenže do Borovan odešel (1659), ale strávil tu podstatnou část života, seznámil se s místními obyvateli i jejich řečí a zvelebil toto své sídlo i jeho hospodářské zázemí.

Hunčovský se opírá při analýze Fischerovy činnosti v Borovanech o úctyhodné množství nevydaných pramenů. Je třeba zdůraznit, že s naprostým přehledem tyto zdroje dohledává i interpretuje s patřičnou kritičností a erudovaně přitom užívá různé metody, především analytické a komparativní. Výsledkem je čtení místy až napínavé. Tak je třeba

podrobně líčena volba probošta v roce 1677, z níž nakonec Konrád Fischer vyšel jako vítěz, ale musel vyčkat výsledku střetu názorů arcibiskupových komisařů a komisařů Jana Adolfa ze Schwarzenbergu (s.66 ann.). Stal se tak vlastně prvním zcela řádně zvoleným borovanským proboštem, ale to nezabránilo některým jeho druhům v zasévání rozbrojů do klášterního života, de facto tak typických pro každé uzavřené společenství. Poukazy na to, jak někteří augustiniáni působili jako duchovní správci v blízkém i vzdálenějším okolí, přesvědčí čtenáře o obtížích s obsazováním far, které se na českém venkově projevovaly prakticky až do doby Josefa II. V roce 1683 uvítal Fischer v Borovanech významnou návštěvu, když jeho pohostinstvím vzali za vděk řeholníci z Klosterneuburgu v době tureckého obležení Vídně.

Hunčovský se nevěnuje jen duchovním záležitostem spjatým s Fischerovým životem, ale stejně informovaně popisuje i jeho činnost při obnově rozvráceného klášterního hospodářství, rekonstrukci či nové výstavbě dvorů atp. Rozebírá také vztahy s poddanými. Tuto kapitulu uvozuje stručné sdělení o historii Borovan od vesnice k poddanskému městečku. I když jsem napsala, že se Konrád Fischer s obyvateli sžil a snažil se o jejich blaho, nesetkal se vždy s náležitým ohlasem, a tak musel borovanské kárat pro jejich lenost a neschopnost naučit se nutným řemeslným pracím. Za Fischerovy éry se zlepšila nejen ekonomická situace kláštera, ale rozmnožil se i počet řeholníků a na konci jeho života už silně převažovali Češi (7), pak tu pobýval jeden Moravan a jeden původem Němec – tedy probošt sám.

Hlavní částí disertace je zdařilá edice rukopisného Fischerova díla zasvěceného dějinám kláštera v Borovanech (*Historia Monasterii B. M. V. Visitationis in Borowan*). Edici předchází precizní kodikologický popis rukopisu i jeho obsahová analýza. Hunčovský upozorňuje, že Konrád Fischer začal pronikat do historie kláštera už v souvislosti se sepsáním urbáře, který vyhotovil v souvislosti s nápravou klášterního hospodářství.

V ediční poznámce autor vysvětluje zásady vydání latinských i českých a německých textů. Osobně sice preferuji v případě českých textů spíše transkripci, ale autorovo zdůvodnění transliterace pokládám za zcela oprávněné. Ostatně poslední dobou přichází transliterace českých raněnovověkých textů opět do módy. Fakt, že Hunčovský připojil jmenný i místní a věcný rejstřík, je důkazem badatelské důkladnosti. Velmi kvalitní je i obrazová příloha a vyčerpávající seznam užitých pramenů a literatury. Velmi kladně je třeba ocenit i skutečnost, že se autor vyrovnal i se současnou nelehkou situací při uzavírání našich i zahraničních archivů a knihoven. Kromě jiného tento fakt pokládám za svědectví toho, že se přípravě disertace věnoval pečlivě po řadu let.

Na závěr připojuji několik podnětů k diskusi:

s. 74 – termínem „císařský solid“ se zde asi opisuje dukát (?)

s. 112 – na fary přicházeli členové kláštera nejen kvůli špatnému finančnímu zajištění kláštera, ale hlavně kvůli nedostatku světského kléru

s. 117 – v současné době se termín useň chápe jako zcela synonymický k termínu kůže (dle všeho se useň chápe už jako archaický pojem)

s. 127, pozn. 457 – překlad výboru z Miscellanei z pera paní Businské je velmi zdařilý, ale místy příliš volný. Nyní existuje přesnější překlad Jiří A. Čepelák (spolueditor Stanislav Komárek), *Rozmanitosti z historie Království českého*, Praha Academia 2017, (o Rožmberku na s. 318)

- ve vysvětlivkách k edici nepokládám za nutné zmiňovat země uváděné v panovnické intitulaci (např. pozn.č. 508 – 511 i jinde)

- na s. 278-9 (i jinde) jsou ve vysvětlivkách důsledně transkribována česká jména, ale výše v textu se pravidelně dočítáme o českém řeholníkovi „Schwenarzovi“

- ve jmenném rejstříku jsou pod H zařazeni Habsburkové (?), ale Ladislav Pohrobek je pod P

- na závěr jedna zcela hnidopišská připomínka: v seznamu literatury by mohlo být uvedeno ještě jedno dílo Jana Petříka: *Trocnov. Průvodce minulostí a přítomností*, České Budějovice 1938 (je prý nejpodrobnější z Petříkových prací)

Předešlý výčet drobných opomenutí, či polemických připomínek, je skutečně jen okrajovou záležitostí, drobnými vadami na kráse neobyčejně zdařilého díla, objeveného jak po stránce věcné, tak metodologické a metodické. Disertační práci Tomáše Hunčovského vřele doporučuji k obhajobě a dále doporučuji i její zveřejnění tiskem. Předpokládám, že dílo najde slibný čtenářský ohlas. A také doufám, že po pominutí současných zvláštních opatření a strachu, podobnému tomu, který Hunčovský zmiňuje ve velice trefném výroku královny Kristýny (s.8), se budeme moci osobně setkat při obhajobě.

V Praze 21. 3. 2021

doc. PhDr. Ivana Čornejová, CSc.